

להתודע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ם

יבמות דף קטז

עדות על מיתת הבעל במקום קטטה

ביבמות דף קט"ז. היכי דמי קטטה בינו לבינה, אמר רב יהודה אמר שמואל באומרת לבעלה גרשיני וכו' באומרת גירשתי בפני פלוני ופלוני, ושאיילנא ואמרו לא היו דברים מעולם. מאי טעמא דקטטה, רב חנינא אמר משום דמשקרא, רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי. מאי בינייהו, איכא בינייהו דארגיל הוא קטטה.

- א -

גדר קטטה

כך עד שבפניו היתה משקרת ואומרת גרשתי, וזה נקרא קטטה, אבל אם שלא בפניו אמרה שגירשה בפני שני עדים, ונתברר שלא גירשה, אין זה נחשב קטטה שלא תהא נאמנת לומר מת בעלי.

כי מה שאמרו דאינה נאמנת משום שאמרה גירשתי ונדוע שלא נתגרשה אינה מפני שכיון שאמרה שקר עדיין חוששין שמה תשקר עכשיו, דאם כן אינו תלוי במה שיש קטטה ביניהם אלא במה שהוחזקה למשקרת, וכיון שאמרו שבמקום קטטה אינה נאמנת על כרחך שהקטטה היא הסיבה שלא להאמינה, ועל זה אומר שמואל שאין מחזיקין לקטטה ושנאה אלא אם גבר הקטטה כל כך עד שבפניו אמרה גרשתי בשקר, אבל אם אפשר לומר שאמרה אמת אין כאן החזקת קטטה, שהרי אולי אומרת האמת, ולכן אם אמרה כן שלא בפניו, אין הוכחה שיש אצלם שנאה גדולה כל כך, שלא תהא נאמנת לומר מת בעלי. ומצד מה שהוחזקה למשקרת אין לומר שלא תהא נאמנת לומר מת בעלי, כי ממה ששיקרה באמירת גרשתי אין לחוש שתשקר גם לומר מת בעלי.

ובשו"ת רבי עקיבא איגר סי' ק"ל (ד"ה גרסי) כתב ג"כ דשמואל מפרש דשיעור קטטה בזה הוא כשיש קטטה ביניהם עד ששקרה כדי לצאת מרשות בעלה.

והוא מבאר על פי דברי התוס' (ד"ה איכא) דבין רב חנינא ובין רב שימי בר אשי סוברים כשמואל דזהו שיעור קטטה כשיקרה לומר גרשתי, אלא שבזה נחלקו רב חנינא ורב שימי בר אשי, דלרב חנינא הטעם שאינה נאמנת לומר מת בעלי הוא משום שהיא גם חשודה לשקר ולומר מת בעלי, ואע"ג שעלול שיתגלה שקרה על ידי שיבא בעלה ואז תצא מזה ומזה, מכל מקום מחמת שנאתה ורצונה להשמיט ממנו אינה משגחת בשום דבר. אמנם רב שימי בר אשי סובר שמה שאינה נאמנת במקום קטטה אינו משום שחוששין לשקר, כי אע"ג שכבר אמרה שקר באמירת גרשתי אין חוששין שתשקר במילתא דעבידי לאגלויי לומר שמת בעלה, אלא החשש הוא שתאמר בדרך 'בדדמי', שלא ביררה על נכון והיא חושבת שכבר מת, אכן גם לרב שימי בר אשי החשש הוא דוקא כשכבר אמרה גרשתי, דמאחר שכבר אמרה בשקר גרשתי, יש לחוש שאומרת מת בעלי בדרך בדדמי.

הבדל בין החשש דמשקרת ובין הטעם דאמירה 'בדדמי' לגבי הרגיל בעלה הקטטה / שני דרכים בדברי הגמרא

- תוספות, כסף משנה בדעת הרמב"ם -

ב. ואמרו בגמ' דנפקא מינה בין רב חנינא לרב שימי בר אשי הוא כשהבעל הרגיל הקטטה נגד האשה, דלרב חנינא שהטעם הוא משום שחשודה לשקר אין זה אלא אם האשה הרגיל הקטטה נגד הבעל, כי בזה חוששים

פלוגתת אמוראים אם הוא מחשש משקר או מחשש אמירה 'בדדמי' / אמרה שמת וקברתו / שיעור קטטה במה ששיקרה ואמרה בפני בעלה גרשתי / אמרה שלא בפני בעלה שגירשה / אפילו אם הטעם הוא משום 'בדדמי' אינו אלא כשכבר אמרה בשקר גרשתי

- גמרא, ריטב"א, עונג יום טוב, רבי עקיבא איגר -

א. ראוי להבהיר דברי הגמרא לפי פירושן של הראשונים והפוסקים.

הנה במשנתנו שנינו דבמקום קטטה אין אשה נאמנת לומר מת בעלי, והיינו כי מה שאמרו חכמים שאשה נאמנת לומר מת בעלי, ואין חוששין שהיא משקרת, וגם אין חוששין שאומרת כן בדרך 'בדדמי', זה מפני דמחמת חומר שהחמרת עליה בסופה שאם יבא הבעל תצא מזה ומזה דייקא ומינסבא, והיא מתיירא לשקר, וגם לא תאמר שמת בעלה אלא אם יודעת הדבר בבירור ואינה טועה בדבר, אבל כשיש קטטה בינו ובינה אינה נאמנת.

ונחלקו אמוראים בטעם הדבר, רב חנינא אומר שזה מפני חשש שהיא משקרת, דכיון שיש קטטה ביניהם יש לחשוד שהיא משקרת במזיד, וכמו שמפרש רש"י (ד"ה דמשקרא) שמרוב שנאה היא מתכוונת לאסור עצמה עליו, ורב שימי בר אשי אומר שאין חושדין אותה שהיא משקרת במזיד, אלא החשש הוא שאומרת כן בדרך 'בדדמי', כמו שמפרש רש"י (ד"ה דאמרה) דכשהיה הדבר במקום סכנה כיון ששונאה אותו אינה נותנת דעתה לומר שלא מת ולא תנשא לאחרים, והיא מדמה בעצמה לומר שמת. והרמב"ם בפרק י"ג מהלכות גירושין הלכה א' כתב הטעם משום שחשודה לשקר, וכן כתב בשו"ע אהע"ז סי' י"ז סעיף מ"ח.

וכתב בחי' הריטב"א דיש נפקותא בין רב חנינא ובין רב שימי בר אשי (מלבד הנפקותא שאמרו בגמרא) אם היא נאמנת לומר שמת וקברתו, דלרב חנינא שהטעם שאינה נאמנת הוא מחשש משקר אינה נאמנת גם באומרת שקברתו, אבל לרב שימי בר אשי שהוא מחשש שאומרת 'בדדמי', כשאומרת שמת וקברתו הרי זו נאמנת כיון שאין לחוש לאמירה בדרך 'בדדמי'. ומעתה, כיון דלהלכה נקטו הפוסקים כרב חנינא דהטעם הוא משום חשש שמשקרת, אינה נאמנת גם באומר קברתו. וכן כתב הרמ"א שם דאינה נאמנת גם באומרת קברתו.

ובגדר קטטה שאמרו במשנה שאינה נאמנת, אמר רב יהודה אמר שמואל דזה כשאמרה לבעלה גרשתי בפני פלוני ופלוני, ונתברר על ידיהם שלא גירשה.

וכתב בשו"ת עונג יו"ט סי' קכ"ג (ד"ה ע"כ) דשמואל נקט בדוקא שאמרה לבעלה בפניו גרשתי ונתברר שלא גירשה, דבזה מוכח שגברה השנאה כל

נאמנת אמור דוקא כשהאשה הרגילה קטטה נגד הבעל, דבזה שנאתה גדולה וחוששין שמשקרת, ומדוע סתם הרמב"ם ולא הביא הנפקותא שאמרו בגמרא.

אכן בכסף משנה שם כתב בשם שו"ת הרא"ם דהרמב"ם מפרש דברי הגמרא בדרך אחרת, ולפי פירושו נמצא דלרב חנינא שהטעם הוא משום חשש משקר, הרי זה בין אם הבעל הרגיל קטטה נגד האשה ובין אם האשה הרגילה קטטה נגד הבעל, ולכן כתב הרמב"ם הלכה זו בסתם, כי הרמב"ם מפרש דברי הגמרא להיפוך מדברי התוס', ודעתו דלרב שימי בר אשי שסובר דהחשש הוא משום שאומרת בדרך 'בדדמי', אין זה אלא כששונאת אותו שנאה טבעיית, שמרוב שנאתה לא שמה לבה לראות בשעת סכנה לדקדק אם ודאי מות, וזה דוקא כשהאשה הרגילה קטטה, דבזה רואין ששונאת אותו שנאה טבעיית, אבל כשהבעל התחיל להתקוטט עמה, אין שנאתה גדולה כל כך שנחוש שאומרת בדרך 'בדדמי'.

אבל לרב חנינא שהוא מחשש שמשקרת, כיון שכבר שיקרה לומר גירשתני, גילתה דעתה ששונאת ורוצית להשטמ ממנו, לכן חוששין ג"כ שמשקרת לומר מת בעלי כדי לאסור עליו, שבזאת הפעולה תשטמ ממנו. ונמצא דרב חנינא מחמיר בזה יותר מרב שימי בר אשי, דלרב חנינא אינה נאמנת בין כשהאשה הרגילה קטטה נגד הבעל ובין כשהבעל הרגיל קטטה נגדה, וכיון שהרמב"ם פסק כרב חנינא סתם הדבר ולא הביא שום נפקותא, כי מסתימת הדברים נשמע ממילא שאינה נאמנת בין כשהוא מתקוטט עמה ובין כשהיא מתקוטטת עמו.

- ב -

בעל שהמיר ועזב את אשתו

מכל מקום כשבעלה נעשה מומר הרי זה נחשב עוד קטטה גדולה יותר מסתם קטטה, ובזה גם רב חנינא מודה שיש לחוש שאומרת כן בדרך 'בדדמי', כי היות שמחמת שהמיר היא שונאת אותו ומרוחקת ממנו מכל וכל, יש לחוש יותר שאומרת כן בדרך 'בדדמי'.

ולכן אע"ג שהרמב"ם והשו"ע פסקו כרב חנינא דהטעם שבמקום קטטה אינה נאמנת לומר שמת בעלה הוא משום חשש משקרת, וזה מחמת הריעותא שיש לה במה שאמרה בשקר גרשתני, מכל מקום בהמיר בעלה אע"ג שאין בה חשש משקרת, מכל מקום יש לחוש שאומרת כן בדרך 'בדדמי'.

ועל פי זה מחדש בחת"ס שם דכשבעלה המיר, הרי היא נאמנת לומר שמת בעלה וקברתו, דכיון דבהמיר מה שאינה נאמנת הוא משום שאומרת 'בדדמי', הרי כשאומרת שקברתו, אין לחוש שאומרת בדרך 'בדדמי'. א

ובשו"ת בגדי כהונה סי' ז' (ד"ה ומה) כתב ג"כ דהטעם שאינה נאמנת במומר אינו משום שהיא משקרת אלא מפני שאומרת בדדמי. ועל פי זה כתב דמה שבהמיר אינה נאמנת לומר מת בעלי הוא דוקא כשהיא בעצמה אומרת מת בעלי, אבל בעד אחד מעיד שמת בעלה הרי הוא נאמן, דאע"ג דבגמ' מבעי אם עד אחד נאמן במקום קטטה או לא, והיא בעייתא דלא אפשריטא, ובשו"ע שם פסק לחומרא דאין עד אחד נאמן במקום קטטה, מכל מקום בהמיר יש להתיר, שהרי הרמב"ם בפ"ג מהלכות גירושין הלכה א' כתב דהטעם שבמקום קטטה אין עד נאמן להעיד שמת בעלה הוא מחשש שמא היא שכרה אותו, וא"כ זה דוקא בקטטה המובא בגמרא שהאשה כבר הוחזקה לומר שקר כדי לצאת מרשות בעלה, אבל כשבעלה המיר שלא נולד אצלה ריעותא דחשש משקר, אין בזה אלא חשש שאומרת 'בדדמי', ואין לחוש שמא שכרה עדים להעיד בשקר, וא"כ דוקא היא בעצמה אינה נאמנת לומר שמת בעלה, אבל עד אחד נאמן.

שלגודל שנאתה עליו תשקר לומר מת בעלי, שרצונה להשטמ מבעלה לאסור עצמה עליו, ואינה חוששת לחומר שבסופה, וזה בדרך 'תמות נפשי עם פלשתים', אבל כשהבעל הרגיל קטטה כנגדה, אינה חשודה לשקר, כי אפשר שהיא אוהבת אותה, אלא דכיון שהוליד קטטה אמרה גרשתני, אמנם אין לחוש שתשקר לומר מת בעלי. אבל לרב שימי בר אשי שטעם החשש הוא משום שאומרת בדרך 'בדדמי', גם כשהבעל הרגיל קטטה נגד האשה אינה נאמנת, דכיון שהקטטה שביניהם גרם ששיקרה לומר גרשתני, יש לחוש דכשם ששקרה לומר גרשתני, כמו כן תאמר שמת בדרך 'בדדמי'.

ולפי ביאור זה נמצא דרב שימי בר אשי מחמיר יותר מרב חנינא, כי לרב שימי בר אשי אפילו כשהבעל הרגיל קטטה כנגדה, אינה נאמנת לומר מת בעלי, מחשש שאומרת כן 'בדדמי', אבל רב חנינא סובר דמה שאינה נאמנת לומר מת בעלי הוא דוקא בקטטה גדולה שהאשה הרגילה קטטה נגד הבעל, דבזה חוששין שתשקר בכוונה, אבל כשהבעל הרגיל קטטה נגד האשה, אין שנאתה עליו גדולה כל כך, ואין לחוש שתשקר, וגם אין לחוש שתאמר בדרך 'בדדמי'.

אמנם הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות גירושין הלכה א' כתב דהאשה שאמרה לבעלה גירשתני בפני פלוני ופלוני ובאו אותן העדים והכחישוה, ואחר כך הלכה היא ובעלה ובאה ואמרה מת בעלי, אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית, ורוצה להשטמ מתחת בעלה, ע"כ. ומבואר בדבריו שפסק כרבי חנינא דהטעם שאינה נאמנת במקום קטטה הוא משום חשש שמשקרת, אכן לא הביא מה שאמרו בגמ' דיש נפקותא ביניהם בדארגיל הוא קטטה, ולפי האמור היה לו להרמב"ם לומר דמה שאמרה שבמקום קטטה אינה

בעל שהמיר אם נחשב שיש קטטה ביניהם / אין בזה ריעותא שהיא משקרת / בבעל שהמיר יש קטטה גדולה ביותר שלדברי הכל יש לחוש לאמירה בדרך 'בדדמי' / אמרה מת וקברתו / עד אחד שמעיד על בעל שהמיר שמת

- שלטי גבורים, רמ"א, חלקת מחוקק, חתם סופר, בגדי כהונה -

ג. בשלטי הגבורים (דף מ"ג: מדפי הרי"ף) בלשון ריא"ז (רבנו ישעיה האחרון) מביא בשם מו"ה (רבנו ישעיה הראשון) שאם הניחה בעלה עגונא, והלך והמיר לעבודת כוכבים, הרי זה נחשב לקטטה בינו לבינה, ואינה נאמנת עליו. והוא (ר"י האחרון) חולק על זה, וכתב שלא אמרו אינה נאמנת בקטטה אלא כשהרגילה היא הקטטה ע"י גירושין, שגילתה דעתה שאינה חפצה בו, אבל אם המיר ומרד בה, או שהיה בעלה לסטים וכופר בעיקר, הרי זו נאמנת עליו, ואין מחזיקין אותה במשקרת.

ובשו"ע אהע"ז סי' י"ז סעיף מ"ח כתב הרמ"א בשם הגהות אלפסי דבעל שהמיר והניחה עגונא, נחשב כקטטה, ואינה נאמנת לומר שמת בעלה.

ובחלקת מחוקק שם סקצ"ד מקשה על דברי הרמ"א (כקושיית השלטי גבורים הנ"ל) שהרי בגמ' ובפוסקים משמע דהטעם שבמקום קטטה אינה נאמנת הוא משום חשש שמשקרת מפני שכבר אירע בה ריעותא שאמרה גרשתני והוחזקה לשקר, אבל בשביל זה שבעלה המיר עדיין לא הוחזקה לשקר ולעבור על איסור אשת איש, כי דוקא כשכבר ראינו שמשקרת לצאת מרשות בעלה יש לחוש שגם עכשיו משקרת, ומדוע בהמיר בעלה נחוש שהיא משקרת.

אכן בשו"ת חתם סופר אהע"ז סי' ע' (ד"ה בפיסקא) מיישב דעת הריא"ז וכתב דנהי דרב חנינא סובר דהטעם שאינה נאמנת בקטטה הוא רק מחשש שהיא משקרת, וסובר שאין לחוש שאומרת 'בדדמי', ולדבריו מה שחוששין שהיא משקרת הוא משום שיש אצלה ריעותא שכבר אמרה בשקר גרשתני,

מת קברתו, גם בבעל שהמיר אינה נאמנת גם לומר מת וקברתו. והוא מאריך עוד בזה.

אמנם בשו"ת רבי עקיבא איגר סי' ק"ל (ד"ה והנה) כתב דבדברי הרמ"א משמע דבעל שהמיר דינו כשאר קטטה, וכשם שבשאר קטטה אינה נאמנת לומר